

НОЗОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ, ПАТОМОРФОЛОГІЧНІ ЗМІНИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЛІКУВАННЯ ГАСТРОЕНТЕРИТУ СОБАК ЗА РІЗНОЇ ЕТІОЛОГІЇ

С. Ліщук, В. Добровольський, В. Смоляк

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет, Україна

Представлено результати вікової, породної, нозологічної структури хвороб травної системи собак, зокрема обґрунтовано застосування методів етіотропної, патогенетичної і замінної терапії за гастроентериту аліментарного походження і парвовірусного ентериту.

Проведено та описано макроскопічні дослідження патологічного матеріалу тонкого кишечника та гістологічні зміни у шлунку собак.

Досліджено та наведено результати порівняльної ефективності деяких методів комплексного лікування собак за гастроентеритів різної етіології.

Ключові слова: *собака, гастроентерит, патологічні зміни, гістологія, кров, біохімічні показники.*

Постановка проблеми: За останні роки кількість собак в Україні значно зросла. Давно ці тварини знаходяться поряд із людиною, є її надійним другом, помічником і вірним супутником [6]. Собак було одомашнено вже давно. Вони використовуються, як робоча сила для виконання різних завдань. До прикладу, їздові собаки використовуються для переміщення і транспортування вантажів по пересічній місцевості, сторожеві собаки використовуються для охорони стад худоби, для захисту від зовнішніх ворогів, а також для охорони важливих господарських житлових об'єктів. Службові собаки працюють у силових структурах і на захисті кордону країни та виконують різноманітні функції, такі як затримання злочинців, пошук наркотиків та вибухових речовин. Вони можуть рятувати потопаючих, шукати жертв землетрусів у завалах і працювати з аварійними бригадами на місцях терактів [8].

Однак, однією із проблем за утримання цих тварин є їх значна захворюваність, причиною якої є несвоєчасне проведення профілактичних щеплень і дегельмінтизацій, порушення годівлі, неякісні корми, отруєння. Водночас, зростання частоти захворювань різної етіології зумовлює необхідність постійної систематизації цих випадків, що в свою чергу привертає увагу висококваліфікованих ветеринарних спеціалістів та практиків [3].

Серед хвороб собак значна частка припадає на хвороби органів травлення та функціональні розлади шлунково-кишкового тракту різної етіології. Одним із найбільш поширених захворювань собак є запалення слизової оболонки шлунково-кишкового тракту як інфекційної, так й аліментарної етіології [1].

В основі патогенезу гастроентероколітів лежать біохімічні та цитоморфологічні зміни у слизовій оболонці шлунково-кишкового тракту або

окремих його відділів, котрі спричинені бактеріальними токсинами, різного роду токсичними речовинами, порушеннями різних метаболічних процесів і, в свою чергу, призводять до ушкодження печінки та підшлункової залози собаки. В основі запалення у слизовій оболонки травного каналу лежать складні біохімічні механізми, що спричинені дією токсинів бактерій, включають активацію аденілатциклази і підвищення синтезу цАМР, стимуляцію синтезу ацетилхоліну і простагландинів, які викликають гіперсекрецію води і діарейний синдром [10].

Багато науковців та авторів присвятили чимало своїх праць лікуванню і профілактиці гастроентериту у собак [2]. Однак, захворюваність і смертність собак, особливо серед молодняка, залишається високою. Все це вимагає подальших поглиблених досліджень етіології, патогенезу, диференціальної діагностики та відповідного терапевтичного впливу на організм даного захворювання [3]. У зв'язку із цим важливого значення набуває проблема вдосконалення існуючих методів діагностики, лікування та профілактики гастроентеритів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Гастроентерит - захворювання слизової оболонки та інших тканин шлунка і тонкого кишечника запального характеру із порушенням секреторної, моторної, ескреторної, всмоктувальної та захисної функцій останніх [7]. Ряд дослідників вважають, що гастроентерити у собак мають складну поліфакторну природу. Неспецифічний первинний гастроентерит виникає у собак переважно при споживанні неякісного корму та порушенні умов утримання в розпліднику. Частіше хворіють собаки службових порід віком 4–7 років, яких годують одноманітним раціоном, цуценята багатоплідних гнізд, собаки уражені гельмінтами, перехворілі на інфекційні хвороби, гіповітамінози, отруєння. Але частіше реєструються вторинні гастроентерити [1].

Наразі питання гастроентериту та патології шлунково-кишкового тракту недостатньо вивчена з точки зору етіології, патогенезу, перебігу захворювання та ефективного лікування, оскільки у пацієнтів часто реєструються рецидиви. Це захворювання зумовлене різними біотичними факторами: парво-, рота- і коронавірусами, збудником чуми, патогенними і умовно патогенними бактеріями (сальмонели, ешерихії, стафілококи, стрептококи), найпростішими та гельмінтами. Ефективність лікування цього захворювання залежить від багатьох чинників: етіології, виду і віку тварин, стану імунної системи, функціонального стану печінки та інших органів, тощо [2].

Гастроентерит часто є наслідком різних інфекційних захворювань (чума, лептоспіроз, дисбактеріоз, парвовірусний ентерит, тощо), паразитарних захворювань (кокцидіоз, пілопрамідоз), інвазії), неінфекційних захворювань (перитоніт, кишкова непрохідність, гастрит, гепатит, цироз печінки, пневмонія, бронхіт, нефрит) [5].

Паталогічні процеси у шлунку і кишечнику виникають, в основному, через руйнацію захисного шару мукоглікопротеїну, внаслідок впливу шкідливих факторів і впливу на травні клітини. Внаслідок оголення гастроентероцитів,

епітеліальний шар слизової оболонки шлунка та кишечника стає чутливим не тільки до зовнішніх та внутрішніх факторів. В свою чергу вторинна шлункова флора і шлунковий сік негативно впливають на клітини шлунково-кишкового тракту і порушують його нормальну роботу. При подальшому прогресуванні запалення змінюються секреторна, моторна та всмоктувальна функції травного тракту. Слизова оболонка кишечника втрачає свої структурні якості, що, в свою чергу веде до розладів травлення із вираженими морфологічними і функціональними змінами, з порушенням бар'єрної функції, токсикозом і дистрофічними та деструктивними змінами в інших органах [6].

Аналіз літературних джерел свідчить, що основною причиною гастроентеритів у собак є умовно-патогенна мікрофлора. Розвиток патологій спричиняє безконтрольне застосування антибактеріальних препаратів на фоні імунодефіцитного стану [3].

В останні роки, спеціалісти ветеринарної медицини відмічають, що на виникнення гастроентериту значною мірою впливає часте вживання сухих кормів і консервів, що містять шкідливі для організму добавки [4].

Проблеми, пов'язані із лікуванням тварин, були і залишаються одними з найактуальніших. Не слід забувати, що при правильному і якісному харчуванні та оптимальній гігієні при догляді та утриманні собак, а також при своєчасному проведенні профілактичних протиінфекційних та інвазійних заходів, виникнення гастроентеритів у собак можна уникнути або звести до мінімуму. При гастроентеритах, особливо при хронічному перебігу, виникають ускладнення та рецидиви, тому необхідно розробляти та впроваджувати нові методи лікування [1].

Мета роботи: дослідити нозологічні аспекти та патоморфологічні зміни гастроентериту собак у м. Кам'янці–Подільському та прилеглих районах, і порівняти ефективність лікування хворих собак за парвовірусного ентериту та гастроентериту аліментарного походження.

Матеріали і методика дослідження. Дослідження виконували на базі приватної лікарні ветеринарної медицини „Vita-Vet” м. Кам'янець-Подільський, Хмельницької області та на кафедрі нормальної та патологічної морфології і фізіології факультету ветеринарної медицини і технологій у тваринництві Закладу вищої освіти «Подільський державний університет». Об'єктом дослідження були собаки різних порід, які поступили в лікарню у 2022 році.

Всього було проведено аналіз даних по 1053 собаках. Для вивчення поширення хвороб собак проводили аналіз даних ветеринарної звітності, записів в журналі для реєстрації хворих тварин. За цього враховували вікову, породну і нозологічну структуру хвороб. Матеріалами для виконання роботи були результати клінічного дослідження собак, які поступали в лікарню, та їх лікування, дані морфологічного дослідження крові хворих тварин та гістологічні дослідження шлунку і кишечника загиблих тварин. Етіологію гастроентериту вивчали з урахуванням анамнестичних даних, епізоотичної ситуації симптомів хвороби (враховували своєчасність проведення

профілактичних щеплень проти парвовірусного ентериту, чуми, інфекційного гепатиту, аналізували годівлю собак і якість кормів).

Розтин трупів собак проводили в прозекторії кафедри нормальної та патологічної морфології і фізіології ЗВО «ПДУ» методом часткового розчленування. Патологічний матеріал від кожної тварини відбирали стерильними інструментами в окремий стерильний посуд. Поверхню органу, від якого брали патологічний матеріал, на місці розрізу припікали нагрітою металеву пластинкою. Для гістологічного дослідження відбирали ділянки ураженого кишечника та шлунка із найхарактернішими патологічними змінами. Гістологічні зрізи товщиною 15-20 мкм виготовляли на полозковому мікротомі «Leisa SM 2000 R». Зразки шлунку та кишечника для досліджень відбирали з однієї ділянки органа, фіксували в 10 % водному розчині нейтрального формаліну, зневоднювали у спиртах зростаючої концентрації з подальшою заливкою у парафін. Фарбування гістологічних зрізів проводили гематоксиліном і еозином за загальноприйнятою методикою. Мікроскопічне дослідження забарвлених гістологічних зрізів проводили за допомогою світлового мікроскопа «Микмед-5» при збільшенні x100. Результати досліджень протоколювати і фотографували за допомогою цифрової камери Canon V700.[8]

Гематологічні дослідження виконували у Дунаєвській міжрайонній державній лабораторії ветеринарної медицини Держпродспоживслужби. Кров відбирали з латеральної подшкірної вени гомілки в об'ємі 3 см³ зранку перед годівлею.

Статистичну обробку отриманих результатів проводили за допомогою стандартного пакету «Statistica», у програмі Microsoft Excel 2013 і Statsf [9].

Результати досліджень та їх обговорення. Аналіз статистичних даних показав, що протягом 2022 року у ветеринарну клініку „Vita-Vet” м.Кам'янець-Подільський надійшло 1053 собаки з міста та прилеглих районів, серед яких більшість – це німецькі вівчарки (19,2 %) і кімнатні породи собак (18,5 %). Рідше хворіли мисливські собаки (спанієлі, такси, лайки) – 9,6 %; бійцівські (бультер'єри і пітбультер'єри) – 5,3%. Досить часто (12,8 %) хворіли метиси.

Серед загальної кількості захворілих собак – 368 (34,9 %) цуценята віком до одного року. Ліміт захворюваності цуценят становить 23,1–71,9 % Найчастіше (71,9 %) хворіли безпородні цуценята, що, очевидно пов'язано з меншою захворюваністю собак даної групи і меншою схильністю до хвороб дорослих тварин. Рідше (28,6 %) хворіли ротвейлери. Досить високою була захворюваність цуценят мисливських (45,5 %) і службових (47,3 %) порід.

Аналіз вікової динаміки захворюваності собак показує, що найбільша частка припадає на тварин до 3-річного віку. З 1053 собак ця вікова група складає 599, що становить 56,9 % (рис.1).

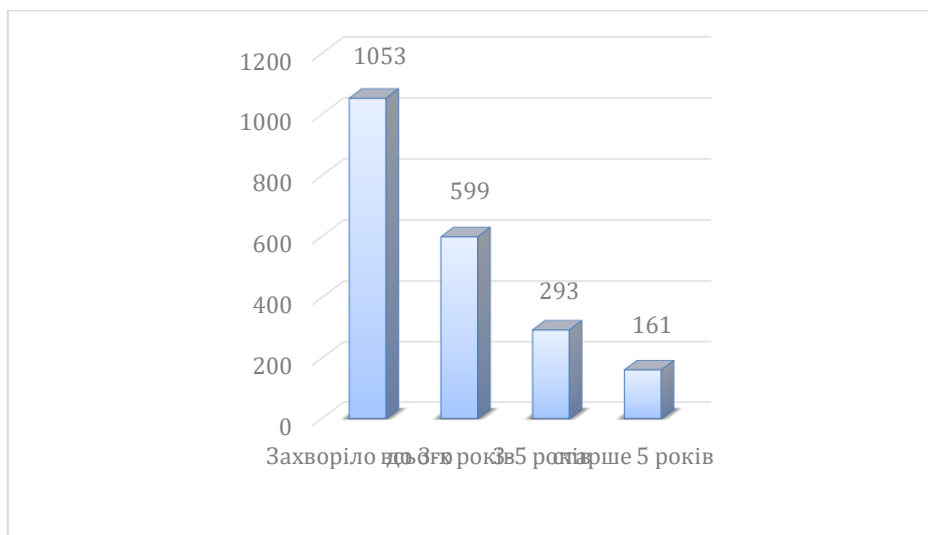

Рис.1. Вікова динаміка захворюваності собак

Найбільш частка тварин цієї вікової групи безпородними та собаками мисливських порід (75,0 і 72,3 % від загальної кількості хворих відповідно), німецькі вівчарки (61,0 %), дещо менше – метиси (46,3 %) і собаки бійцівських порід – (46,4 %). У старших вікових групах захворюваність значно зменшується і становить 27,8 % у собак 3–5 річного віку і 15,3 % – старше 5-річного віку.

Враховуючи захворюваність собак зареєстрованих у лікарнях ветеринарної медицини м.Кам'янець-Подільський та прилеглих районів, встановлено, що частка хірургічних хвороб становить 36,4 %, паразитарних – 20,0 %, внутрішніх – 31,5 %, акушерсько-гінекологічних – 7,7 %, інфекційних – 4,4 % (рис.2) .

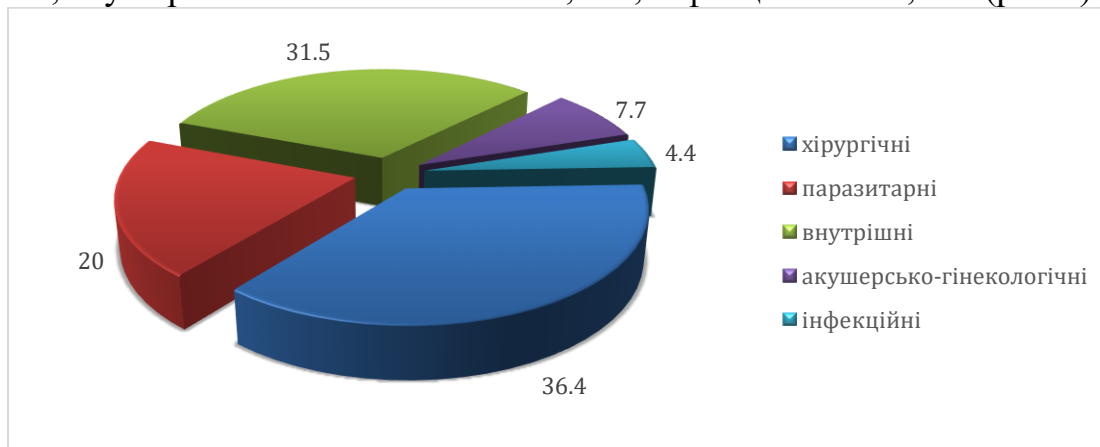

Рис. 2. – Структура хвороб собак, залежно від етіології

Серед паразитарних хвороб найчастіше діагностували бабезіоз і токсокароз, інфекційних – чуму і парвовірусний ентерит. Внутрішні хвороби зареєстровані у 332 собак, що надійшли у лікарню (31,5 % від усіх хворих). На патологію внутрішніх органів найчастіше хворіли собаки кімнатних порід: їх було 113 із 332, що лікувалися у лікарні. Досить часто хворіли собаки породи ротвейлер – 16,3 % і німецькі вівчарки – 16,5 %.

Серед внутрішньої патології найчастіше діагностували ураження органів травлення. Значно рідше діагностували патологію органів дихання та хвороби, спричинені порушенням обміну речовин, ураження серцево-судинної сечової та

нервової систем. Основна причина хвороб органів травлення – порушення годівлі. Власники тварин не в змозі забезпечити тварин повноцінною висококалорійною годівлею, тому порушення природного для тварин цього виду живлення супроводжується, насамперед гастритом, гастроентероколітом, які пізніше ускладнюються патологією підшлункової залози і печінки.

Проведений аналіз записів в журналі для реєстрації хворих тварин показав, що серед собак – пацієнтів лікарні ветеринарної медицини „Vita-Vet” м. Кам’янець-Подільський, із хвороб травної системи найчастіше (57,4%) діагностували гастроентерит (рис 3). Найбільше випадків захворювання (60%) реєстрували у цуценят віком до року. З віком кількість хворих на гастроентерит зменшується. Зокрема, у собак віком 1–3 роки гастроентерит діагностували у 28,2 %; 3–5 річних – у 10,6% тварин.

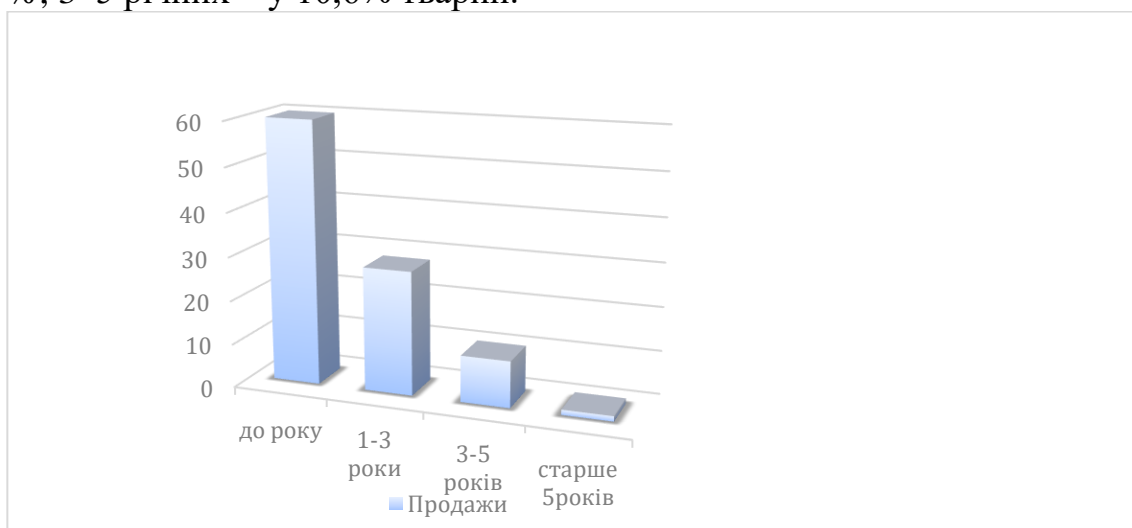

Рис. 3. – Вікова динаміка захворюваності собак на гастроентерит.

Аналіз захворюваності в залежності від породи свідчить, що частіше захворювання діагностували у кімнатних собак (29,4%), ротвейлерів (16,5%) і німецьких вівчарок (5,3%). Проведений аналіз показав, що у собак м. Кам’янець-Подільський та прилеглих районів, причиною гастроентериту частіше були аліментарні фактори, пов’язані з неякісною їх годівлею. Із анамнестичних даних було встановлено, що досить часто причиною хвороби було згодовування зіпсованих кухонних відходів, зміни сухих кормових сумішей, які використовуються для годівлі собак, а у молодняку раннє переведення з годівлі материнським молоком на кормові суміші без урахування їх відповідності для даного віку тварин. Всього за 2022 рік аліментарне походження гастроентериту було встановлене у 63,5% собак, які поступили в лікарню з даним діагнозом.

У 36,5% собак, які поступили в лікарню, гастроентерит був вторинного походження. У 61,3% тварин захворювання мало вірусне походження, зокрема у собак діагностували парвовірусний ентерит. Частіше його реєстрували у молодняку. Причинами захворювання були порушення графіку профілактичних щеплень. Із анамнестичних даних було встановлено, що хворим собакам щеплення проти парвовірусного ентериту не проводили, а зараження їх відбувалось під час вигулювання і контакту з іншими тваринами, особливо з

бездомними, які, напевне, були вірусоносіями. Діагноз на парвовірусний ентерит ставили враховуючи епізоотичний стан (м. Кам'янець-Подільський є неблагополучним по даному захворюванню), анамнестичні дані – відсутність профілактичних щеплень, а також типові симптоми хвороби.

У 29,0% хворих встановлено гастроентерит паразитарного походження, зокрема за результатами копрологічного дослідження був поставлений діагноз – токсокароз, але, очевидно, були і інші причини які встановити не було змоги.

Таким чином проведений аналіз показав, що етіологія гастроентериту у собак різнобічна. Причинами захворювання можуть бути аліментарні інфекційні, паразитарні та інші чинники. Тому під час лікування необхідно точно встановлювати діагноз, що дозволить обґрунтовано вибирати для лікування хворих відповідні засоби етіотропної терапії.

Гастроентерит у собак проявлявся наступними симптомами: за аліментарного походження перебіг хвороби у більшості випадків був легким, встановлювали незначне пригнічення загального стану тварин. Температура тіла була в нормі, частота пульсу і дихання незначно збільшені. У окремих тварин спостерігали блювоту. Блювотні маси буро-зеленого кольору з кислим запахом. У всіх тварин відмічалась діарея. Калові маси рідкі, смердючого запаху з домішками слизу і пухирцями газів. Шкіра зниженої еластичності, суха, у окремих собак спостерігався енофтальм, що свідчить про зневоднення.

Рис. 4. Геморагічне запалення тонкого кишечника при парвовірусному ентерит у собак

При розтині трупів собак, що загинули від гострого гастроентериту, відзначали кахексію, западені очі, катарально-геморагічне запалення шлунку і тонкого відділу кишечника, сухість підшкірної клітковини і видимих слизових оболонок, дистрофію паренхіматозних органів. При патологоанатомічному розтині тонкого кишечника спостерігали накопичення газів, відсутність кормових мас та геморагічне запалення із явно вираженими крововиливами в слизовій оболонці. Остання була локально набрякла, гіперемійована, кровоносні судини переповнені кров'ю. Запальні ділянки слизової оболонки були покриті тягучим слизовим ексудатом бурого

кольору. Подекуди спостерігали чітко виражені вогнища поверхневого некрозу слизової оболонки (рис.4).

За парвовірусного ентериту першими симптомами були пригнічення загального стану, гарячка (температура тіла коливалась від 40,3 до 40,8° C), нудота, блювота з домішками крові, слабкий пульс, тахікардія, діарея з виділенням рідкого кров'янистого калу, фекалії спочатку сірі або жовтуваті, в подальшому геморагічні, водянисті з гнилим неприємним запахом. Блювання й діарея швидко призводили до зневоднення організму, потім наступав шоківий стан. В окремих тварин спостерігали симптоми ураження дихальної системи.

Гематологічні показники крові у собак за гастроентериту аліментарного походження суттєво не відрізнялись від клінічно здорових (табл.1).

Таблиця 1. Гематологічні показники крові собак

Групи тварин	Еритроцити, Т/л	Гемоглобін, г/л	Лейкоцити, Г/л
<i>Хворі на гастроентерит аліментарного походження:</i>			
Клінічно здорові (n=8)	6,4–7,3 (±0,12)	131,0–150,0(±2,8)	8,9–9,6(±0,7)
Хворі (n=15)	4,03–8,07(±0,46)	116,0–160,4(±3,8)	7,2–11,3(±3,4)
<i>Хворі на парвовірусний ентерит:</i>			
Клінічно здорові (n=3)	6,4–7,3 (±0,12)	131,0–150,0(±2,6)	8,9–9,6 (±1,8)
Хворі (n=5)	6,03–9,07 (±0,56)	136,0–168,4(±3,5)	4,62–5,3 (±0,5)
p<	0,2	0,2	0,2

Кількість еритроцитів у хворих становила в середньому 6,17±0,46 Т/л (коливання 4,03–8,07), проти 6,93±0,12 Т/л (коливання 6,4–7,3) у клінічно здорових. Однак, у однієї тварин кількість еритроцитів була більшою за норму. В даному випадку поліцитемія, очевидно, є наслідком зневоднення. Вміст гемоглобіну та кількість лейкоцитів у хворих, порівняно зі здоровими собаками вірогідно не відрізнялись. Гематологічна картина крові у тварин, хворих на парвовірусний ентерит характеризувалася дещо більшою кількістю еритроцитів і вмістом гемоглобіну порівняно з клінічно здоровими собаками, що, очевидно, пов'язано з дегідратацією організму. Типовим симптомом парвовірусного ентериту є лейкопенія. Наведені дані свідчать, що середня кількість лейкоцитів у хворих собак становила 5,0±1,4 Г/л, що в 1,7 рази менше порівняно з клінічно здоровими. Лейкопенія у хворих тварин свідчить про зниження резистентності організму і є несприятливим прогностичним показником.

При дослідженні гістологічних препаратів стінки тонкого кишечника собак в більшості випадків спостерігаються помірно кровонаповнення судин і незначна гіперплазія лімфоїдних клітин в підслизовому шарі, поверхневі вогнища некрозу та крововиливи слизової оболонки, катарально-геморагічне запалення слизової оболонки, незначне набухання каймистого епітелію ворсинок (рис. 5). Відмічається незначне потовщення власної пластинки та потовщення підслизистого шару слизової оболонки.

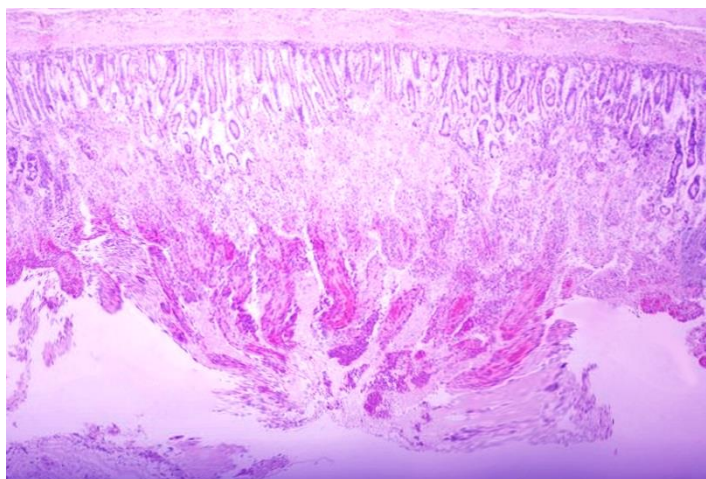

Рис. 5. Крововиливи та поверхневий некроз слизової оболонки тонкого кишечника собаки (Фарбування гематоксиліном та еозином. х 250)

На даному гістопрепараті (рис. 6), відмічаються деструктивні зміни в слизовій оболонці шлунку. Спостерігали розширення кровоносних судин з явно вираженою гіперемією, десквамацію призматичного епітелію та надмірною кількістю слизу у просвіті шлунка, що в свою чергу свідчить про розвиток гострого катарального гастриту із десквамацією і некрозом епітелію фундальних і пілорічних залоз. При цьому відзначали кровонаповнення судин і набряклість підслизового шару.

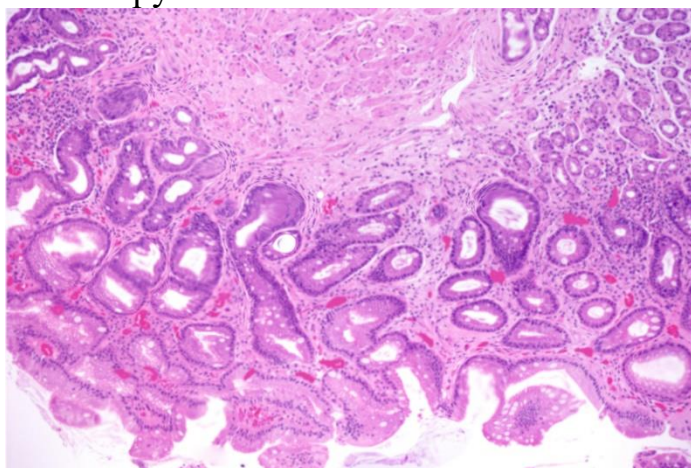

Рис. 6. Гострий гастрит у собаки (Фарбування гематоксиліном та еозином. х 250)

Лікування собак, хворих на гастроентерит аліментарного походження розпочинали з призначення голодної дієти на 12-24 години. Забезпечували вільний доступ до питної води, до якої додавали регідрон з розрахунку 1 пакетик на 1 л води. Призначали очисні клізми. Застосовували препарати протівірусної, стимулювальної і замінної дії.

За парвовірусного ентериту застосовували полівлентну сироватку проти чуми м'ясоїдних, парвовірусного ентериту і аденовірусних інфекцій собак «Гіскан-5» в дозі 0,3 мл/кг маси внутрішньом'язово 1 раз на добу. Повторно сироватку вводили двічі з інтервалом 48 годин (згідно настанови).

Для пригнічення розвитку патогенних і умовно-патогенних мікроорганізмів у травному каналі застосовували суспензію ніфуроксазиду

всередину 5 мл 2 рази на добу протягом 5 днів. В якості противірусного препарату застосовували «Фоспреніл» в дозі 0,1–0,2 мл/кг маси внутрішньом'язово 1 раз на добу. Для підвищення резистентності організму 1 раз на добу використовували «Риботан» у дозі 1 мл на тварину внутрішньом'язово. Для поліпшення обмінних процесів застосовували катозал в дозі 2,5 мл на собаку 1 раз на добу. Для зняття токсикозу, а також для відновлення функції печінки внутрішньовенно, крапельно 1 раз на добу собакам вводили розчин наступного складу: глюкоза 5 %-на 200мл + аскорбінова кислота 5 %-на, 2 мл. + тіопротектин 2,5 %-ний, 3 мл.

Всього з діагнозом парвовірусний ентерит лікували 19 собак, в основному цуценят до 1-річного віку. Покращення загального стану наступало на 3–4 дні лікування. У хворих припинялась діарея, зникали симптоми зневоднення, нормалізувався стан серцево-судинної, дихальної і травної систем. Повне одужання тварин наступало на 7–9 дні лікування. Однак, внаслідок важкого перебігу хвороби і несвоєчасного звертання власників в лікарню у частини собак лікування виявилось неефективним що призвело до їх загибелі (5,9%). Окрім того, частина власників після покращення загального стану тварин припиняли лікування, тому вони хворіли повторно. Всього спостерігали (26,8%) рецидивів парвовірусного ентериту. Таким чином ефективність лікування собак за парвовірусного ентериту склала 73,3 %.

Під час лікування собак хворих на гастроентерит аліментарного походження для пригнічення розвитку умовно-патогенних мікроорганізмів застосовували суспензію ніфуроксазиду аналогічно як і за парвовірусного ентериту. Для поліпшення обмінних процесів і підвищення резистентності організму застосовували гамавіт у дозі 2 мл, внутрішньом'язово, раз на добу. Хворим собакам 2 рази на добу всередину задавали фестал по 1–2 драже 2 рази на добу. Для поліпшення обмінних процесів і резистентності організму – катозал у відповідних дозах.

З метою попередження розвитку дисбактеріозу хворим собакам 2 рази на добу всередину задавали по «Лінекс» 1 таблетці. Для захисту слизової оболонки кишечника від токсинів мікроорганізмів хворим собакам 2 рази на добу всередину задавали по 1 пакетику «Смекти». Для зняття токсикозу і попередження порушень функціонального стану печінки внутрішньовенно 1 раз на добу вводили розчин наступного складу: глюкоза 5 %-на 200мл + аскорбінова кислота 5 %-на 2 мл. + тіопротектин 2,5 %-ний, 3 мл.

Запропоновані схеми лікування собак за гастроентеритів різної етіології були ефективними. Поліпшення загального стану собак за гастроентериту аліментарного походження наступало на 2–3 добу лікування, а повне одужання на 6–7 день, натомість ефективність лікування собак за парвовірусного ентериту склала 73,3% за тривалості 7–9 днів і кількості рецидивів у 20,8 % хворих.

Висновки та перспективи: Проведено дослідження та аналіз вікової, породної, нозологічної структури хвороб травної системи собак.

З одержаних результатів випливає, що найбільша частка вікової динаміки загальної захворюваності досліджуваних собак припадає на тварин до 3-річного

віку (56,9 %). При цьому частка хірургічних хвороб становила 36,4 %, паразитарних – 20,0 %, внутрішніх незаразних – 31,5 %, акушерсько-гінекологічних – 7,7 %, інфекційних – 4,4 %. Серед внутрішньої патології найчастіше діагностували ураження органів травлення.

Проведений аналіз записів в журналі для реєстрації хворих тварин показав, що серед собак, із хвороб травної системи найчастіше (57,4%) діагностували гастроентерит. Найбільше випадків захворювання (60%) реєстрували у цуценят віком до року. З віком кількість хворих на гастроентерит зменшується.

Досліджено, що причиною гастроентериту частіше були аліментарні фактори, пов'язані з неякісною їх годівлею (63,5%) собак. У 36,5 % тварин, які поступили в лікарню, гастроентерит був вторинного походження. У 61,3 % тварин захворювання мало вірусне походження, зокрема у собак діагностували парвовірусний ентерит. Причинами захворювання були порушення графіку профілактичних щеплень.

При макроскопічному дослідженні патологічного матеріалу тонкого кишечника спостерігали накопичення газів, відсутність кормових мас, геморагічне запалення та крововиливи в слизовій оболонці із чітко вираженими вогнищами поверхневого некрозу слизової оболонки.

Гематологічна картина крові у тварин, хворих на парвовірусний ентерит характеризувалася дещо більшою кількістю еритроцитів і вмістом гемоглобіну порівняно з клінічно здоровими собаками, що, очевидно, пов'язано з дегідратацією організму.

При дослідженні гістологічних препаратів стінки тонкого кишечника собак в більшості випадків спостерігалось «помірне кровонаповнення судин і незначну гіперплазію лімфоїдних клітин в підслизовому шарі, незначне набухання каймистого епітелію ворсинок, катарально-геморагічне запалення слизової оболонки.» На гістопрепараті слизової оболонки шлунку спостерігали деструктивні зміни, розширення кровоносних судин з явно вираженою гіперемією, некрозом епітелію фундальних залоз.

Запропоновані схеми лікування собак за гастроентеритів різної етіології були ефективними. Поліпшення загального стану собак за гастроентериту аліментарного походження наступало на 2-3 добу лікування, а повне одужання на 6-7 день, натомість ефективність лікування собак за парвовірусного ентериту склала 73,3% за тривалості 7-9 днів і кількості рецидивів у 20,8% хворих.

Результати патогістологічних досліджень та особливостей лікувальних схем представляють теоретичну і практичну цінність для науковців і фахівців ветеринарної, які дають можливість розширити знання щодо методів етіотропної, патогенетичної і заміної терапії за гастроентериту аліментарного походження і парвовірусного ентериту у собак.

Список використаних джерел:

1. Decaro N., Desario C., Addie D. D., Martella V., Vieira M. J., Elia G., Zicola A., Davis C., Thompson G., Thiry E., Truyen U. & Buonavoglia C. (2020). Molecular epidemiology of canine parvovirus, Europe. *Emerg. Infect. Dis.* 13:1222-1224.

2. Hong C., Decaro N., Desario C., Tanner P., Pardo M.C., Sanchez S., Buonavoglia C. & Saliki J.T. (2007). Occurrence of canine parvovirus in the United States. *J. Vet. Diagn. Invest.*
3. Streck A.F., de Souza C.K., Gonçalves K.R., Zang L., Pinto L.D. & Canal C.W. (2019). First detection of canine parvovirus in Brazil. *Braz. J. Microbiol.*
4. Tetiana M. Prylipko, Volodymyr B. Kostash, Victor M. Fedoriv, Svitlana H. Lishchuk, Volodymyr P. Tkachuk. (2021). Control and Identification of Food Products Under EC Regulations and Standards. *International Journal of Agricultural Extension*, 83-91. DOI: [10.33687/ijae.009.00.3964](https://doi.org/10.33687/ijae.009.00.3964)
5. Борисевич Б.В. Клінічні ознаки і патоморфологічні зміни при хронічному (атиповому) перебігу ниркової форми парвовірусної інфекції собак. *Наук. вісник Нац. аграр. ун-ту*. 2021. С.131-133.
6. Головаха В.І. Деякі аспекти специфічної профілактики парвовірусного ентериту у собак. *Проблеми вет. обслуговування дрібних домашніх тварин: Матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. Київ*. 2000. С.26–28.
7. Горальський Л.П., Хомич В.Т., Кононський О.І. Основи гістологічної техніки і морфофункціональні методи дослідження у нормі та при патології. *Житомир: Полісся*. 2015. 388 с.
8. Дідух А.В. Гострий гастроентероколіт та сучасне тлумачення його патогенезу у собак на основі експериментальних даних. *Проблеми ветеринарного обслуговування дрібних домашніх тварин*. Київ. 2018. С.79–81.
9. Лапач С.Н., Чубенко А.В., Бабич П.Н. та ін. Статистичні методи в медикобіологічних дослідженнях із використанням Excel. Київ, Моріон. 2021. 405с.
10. Уманська К.С., Саморай М.М.. Гастроентерит собак – поширення, симптоми та лікування. *Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. студентів "Актуальні проблеми ветеринарної медицини"*. Біла Церква. 2020. С.63–65. (<http://rep.btsau.edu.ua/handle/BNAU/5192>)

Nosological aspects, pathomorphological changes and features of treatment of gastroenteritis in dogs of various etiologies.

S.G. Lishchuk, V.A. Dobrovolsky, V.V. Smoljak

The results of the age, breed, nosological structure of diseases of the digestive system of dogs are presented, in particular, the use of etiotropic, pathogenetic and replacement therapy methods for alimentary gastroenteritis and parvovirus enteritis is substantiated.

Macroscopic studies of the pathological material of the small intestine and histological changes in the stomach of dogs were carried out and described.

The results of the comparative effectiveness of some methods of complex treatment of dogs for gastroenteritis of various etiologies have been studied and presented.

Key words: dog, gastroenteritis, pathological changes, histology, blood, biochemical indicators.